

Oglasi, pripisana itd. tiskaju i računaju se na temelju uobičajenog cijenika ili po dogovoru.

Novci za predbrojbu, oglase itd. talju se naplatnicom ili položnicom pošt. štedionice u Beču na administraciju lista u Puli.

Kad naručbo valja točno označiti ime, prezime i najbližu poštu predbrojnika.

Tko list na vrijeme ne primi, naka to javi odpravničtvu u svirenom pismu, za koji se na plaća poštarina, ako se izvana napiše „Reklamacija“.

Cekovnog računa br. 817849.
Telefon tiskare broj 38.

NAŠA SLOGA

Poučni, gospodarski i politički list.

„Slogom rastu malo stvari, a nosloga sve pokvari“. Narodna poslovice.

Izlazi svakog četvrtka o podne.

Netiskani dopisi se ne vraćaju neopisani ne tiskaju, a nebrankirani ne primaju. Predplata sa poštarinom stoji 10 K u obće, na godinu 5 K za seljake, i 2:50 na 11 K 5—, odn. K 2:50 na pol godine.

Izvan carevine može poštarina Plaća i tiskuje se u Puli.

Pojedini broj stoji to h, zaoštali zo h, koji u Puli, toli izvan iste.

Uredništvo i uprava nalazi se u Tiskari Laginja i dr. prije J. Krmptić i dr. (Via Giulia br. 1), kamo neka se naslovljaju sva pisma i predplate.

Odgovorni urednik i izdavač Jerko J. Mahulja. — U nakladi tiskare Laginja i dr. u Puli ulica Giulia 1. — Glavni suradnik prof. M. Mandić u Trstu (Via Crociera br. 1, II. kat).

Istarski Hrvati i Slovenci!

Dne 13. junija tek. god. birati nam je zastupnike u carevinsko vijeće.

Pred četiri godine smo njih birali, te po zakonu imali bi biti tek do dvije godine pozvani na izborni čin.

Koji je tomu uzrok?

Na carskoj palači u Beču stoji velikim slovima uklesano: „Pravednost temelj kraljestvima“. I naš temeljni državni zakon jasno i svečano proglašuje i priznaje jednaka prava za sve ljude i narode u državi.

To načelo imalo bi vrijediti svuda i svagdje u prosvjetljenim državama, a poimence u takovim, u kojima skoro izključno cijelo pučanstvo ispovjeda nauku Isusa Krista, kao što u našoj.

Kod nas mjesto toga vrijedi načelo: „Razdvajaj i vladaj“. Prama tomu dijeli se narode u gospodujuće i službujuće, a i u pojedine narode, umjesto kršćanske snosljivosti i ljubavi, uvadja se i stvara bratomorni boj do iztrage.

Službujući narodi, kojima nebi se imalo dati jednaka prava kao drugim u jezikovnom, narodnom i prosvjetnom pogledu, bili bi Česi, Ukrajinci ili Rusini, Slovenci, Hrvati i Srbi — dakle sve samo Slaveni, koji sačinjavaju preko polovice države.

Zastupnici ovih naroda na carevinskom vijeću složili su se u obranu svojih po zakonu zajamčenih prava te su odlučno uskratili vladi, nakonjenoj samo gospodujućim narodima, sredstva za nepravedno vladanje i ona njih nije mogla postići.

Vlada, umjesto da promjeni način vladanja prama pravednim zahtjevima tlačenih naroda, raspustila je carevinsko vijeće i raspisala nove izbore.

Ovim izborima imadu ti tlačeni narodi izjaviti se, da li se slažu sa zahtjevima svojih dosadanjih zastupnika glede jednakopravnosti svih naroda, ili su zadovoljni, da njih se drži kao podređene, manje vrijedne narode.

Hrvati i Slovenci Istre!

Tko se ovcom čini, vuci ga prožderu.

Smetnimo dakle našu janjeću ćud, te odlučno, svijestno i složno svi na izbornu polje.

Dne 14. maja 1907. našim nastupom skinuli smo lažnu stoljetnu krinku sa lica naše zemlje, te pokazali prijatelju i neprijatelju, da je Istra hrvatska i slovenska zemlja i takvom hoće da bude.

Dan onaj zlatnim je slovima upisan u povjesti našeg narodnog preporoda.

Dojdućeg 13. junija moramo svi zasvjedočiti, da hoćemo i zahtjevamo, da se svuda i svagdje poštuju i uvažuju naša jezikovna i na-

rodna prava, da se naš narod smatra i drži jednakopravnim sa ostalim narodima u državi i tako s njim postupa, da se našem narodu dadu nužne pučke, poljodjelske, obrtne, srednje i više škole, da se stvore i oživotvore shodne naredbe na zaštitu od propasti malog i srednjeg posjeda, bilo ustanovljenjem neodsvojive njegove kolicine, bilo umjestnim i snosljivim razduživanjem istoga, da se odluče i provedu nužne cestne, željezničke i vodne gradnje — u kratko da se podigne i našem narodu prosvjetno i gospodarstveno stanje.

Dajemo državi, što njoj idje, pa je dužna i ona, da nama dade, što nam po Božjem i ljudskom pravu spada.

Nećemo maćuhe, nego majke!

Zasvjedočiti ćemo pak tu našu volju i odluku, budemo li svi onako složno i još brojnije odali naše glasove za iste one muževe, za koje je 14. maja 1907.

Poznate njih svi. Krv su naše krvi, naše gore list. Cijeli su svoj život posvetili dobru i blagostanju našega naroda.

U njihovom dosadanjem radu razložen nam je jasno i njihov program, te dan najbolji zalog njihovog budućeg nastojanja.

Izbornici Hrvati i Slovenci!

Središnji izborni odbor, saslušav i uvaživ želje izbornika iz svih kotara, jednoglasnim zaključkom predlaže Vam, da dne 13. junija 1911. svi dadete svoje glasove za naše predložnike, koji jesu:

MATKO MANDIĆ u Trstu

za 1. i 4. izborni kotar (Buje-Piran-obćina Kopar; Podgrad i koparska vanjšina).

Dr. MATKO LAGINJA u Puli

za 2., 3. i 5. izborni kotar (Poreč-Rovinj-Vodnjan-Motovun; Pula sa obćinama Mali Lošinj i Osor; Pazin-Labin-Buzet i obćina Barban).

Prof. VJEKOSLAV SPINČIĆ u Voloskom

za 6. izborni kotar (Volosko-Cres-Krk i obćina Veli Lošinj).

U broju naših glasova odrazit će se naša moć, a pobjedom naših predložnika gradimo si bolju budućnost.

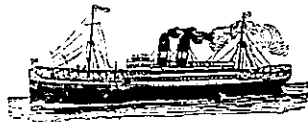
Zato svi složno k žaram!

PAZIN, dne 20. maja 1911.

Za središnji izborni odbor Političkog društva za Hrvate i Slovence u Istri

Predsjednik:

Dr. Dinko Trinaistić. v. r.

Austro-Amerikana

38 velika transatlantska parobroda.

Redovita brza služba za putnike i robu između Trsta, Grčke, Italije, Španjolske, Sjeverne i južne Amerike. Odlazak iz Trsta:

I. pruga za putnike **Trst-New-York**, tičuć: Patras, Palermo, Alžir*) parobrod: **Laura** 3. junija Almeria*)
" **Argentina** 10. "

II. pruga za putnike **Trst-Buenos-Aires**, tičuć: Spljet*), Gruž*), parobrod: **Columbia** 8. junija Almeria, Las-Palmas, Rio de Janeiro, Santos, Monte Video na polazku.

III. pruga za robu na sve strane svijeta.

Preuzimlje izlete po sredozemnom moru s velikim parobrodima prekoatlantskih pruga na dvostruki vijak.

Služba se čini s novim i brzim parobrodima providjenim sa svim komfortom i brzojavom bez žica.

Za upute obratiti se na glavnog zastupnika za srednju Istru I. Novak u Pazinu i na ravnateljstvo u Trstu, via Mollino Piccolo 2, II. (brzjavi: Novak — Pazin, Cusulich — Trst).

*) uvjelo.

Uložne knjižice za „PELICU“
mogu se dobiti u tiskari Laginja i dr., Pula.

Družbine svieće!

Preuzeo sam zastupstvo za Istru steatinskih svieća od kojih dobiva korist družba sv. Cirila i Metoda za Istru. Od ove godine unaprijed imam u zalihu sljedeće tri vrste:

- LADA* najbolja vrst stear. svieća à K 90- po 100 zamota.
- DANICA* druga vrst à K 75- po 100 zamota.
- VESNA* treća vrst à K 58- po 100 zamota.

Cienu razumievaju se postavno na kolodvor ili parobrod u Puli, uz gotovo sa 2% popusta ili na tri mjeseca poteka.

Lacko Križ - Pula.

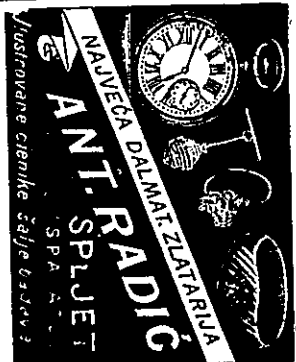

Petrove kapljice.

Dovolom vis. kr. zem. vlade stavljam u promet lijek najnoviji i polječniškim stručnjacima — prokušan protiv svima bolestima: kašluda, crijeva, jetara, bubrega i sluznica.
Sa tavljen je od samih svježih sokova, biljka i korenja, te se preporuča svakome, koji boluje od slabe probave, raznih boli i grčeva želuda i u crijevima. Pomaže svako m u proli slaboj probavi, mučnini, kroničnom kašaru želuda i crijeva, vima Umiruje žirvo i otkrepljuje cijeli organizam.

Cijena a bočice 30. din. za bočice stoji 5 K. Franko pošta.
Dobitna: za Trst u Hektaru 1. str. 2220

FR. ŠULLER-A
ZAGREB, Vlaška ulica . .

NAJBOLJI NAMJESTAJI SNAGE

kao motore na plin (gas), benzin, zestu, kameno ulje za obrtničke, poljodjelske i električne namjestaje snage, dalje namjestaje na mješavi plin proizljudja: . .

DRAŽBJANSKA TVORNICA MOTORA
na plin i d.

(A. G. Dresdner Gas- und Maschinen-Fabrik vormals MORITZ HILLE, DRESDEN)

najveća specijalna tvornica Evrope

Glavno i isključivo zastupstvo, kamo sve upite upravljati valja:
Tehnička poslovnica:
EMANUEL I OSKAR KRAUS,
TRST, Via San Nicolo 2/b.

Dobiva u se potpune oprerne za obrtnička i industrijalna poduzeća
Cijenik na zahtjev besplatno i bez poštarine.
Depisivanje: hrvatski, slovenski, talijanski i njemački.

VLASTITI PROIZVODI!

Prave ruske galose.

Skandinavsko profeseinih cipela.

Trgovina i radionica cipela
ROB. BONYHADI (prije P. Zaro)
PULA — Via Sergia 33 — PULA.

Preporuča za DUHOVSKE BLAGDANE svoje bogato skladište cipela za gospodje, gospodu i djecu uz

umjerenu cijenu.

Poslužuje se i hrvatski.

Vanjske naručbe obavljaju se točno uz pouzede.

Najbolji češki izvor!

Jeftino perje za postelje!

1 kg sivo, dobro odlihan 2 K; bolje 2-40 K; prva vrst polusvijelo 2-80 K; bijelo 4 K; bijelo, pahuljasto 5-10 K; 1 kg najljepše, kao snieg bijelo, odlihan 6-40 K; 8 K; 1 kg pahuljico, sivo 6 K; 7 K; bijelo fino 10 K; najljepše prave pahuljice 12 K.

Kod naručbe od 5 kruna franko.

iz gustog crvenog, plavog, bijelog ili žutog nankinga, iz gustog crvenog, plavog, bijelog ili žutog nankinga, 180 cm dug, 116 cm širok, sa 2 Jastukom, svaki 80 cm dug, 68 cm širok, napunjen s najv. sivim, vrlo trajnim pahuljastim perjem 16 K; pola pahuljice 20 K, pahuljice 24 K; pojedini pokrivači po 10, 12, 14 i 16 K; jastuci po 3, 3-60 i 4 K. Razaslije se pouzedeo počin od 12 K franka. Roba se zamjenjuje ili uzimlje natrag franko; ako se ne dopada vraća se novac. — Cienel badava 1 franko.

Gotovi kreveti

i pokrivači, 180 cm dug, 116 cm širok, sa 2 Jastukom, svaki 80 cm dug, 68 cm širok, napunjen s najv. sivim, vrlo trajnim pahuljastim perjem 16 K; pola pahuljice 20 K, pahuljice 24 K; pojedini pokrivači po 10, 12, 14 i 16 K; jastuci po 3, 3-60 i 4 K. Razaslije se pouzedeo počin od 12 K franka. Roba se zamjenjuje ili uzimlje natrag franko; ako se ne dopada vraća se novac. — Cienel badava 1 franko.

S. BENISCH, Dešenice, 762, Šumava.

Austro-hrvatsko parobrodarsko društvo na dionice u Puntu.

Ravnateljstvo u Puntu.
Vlastito odpravnistvo na Rieci, Riva Cristoforo Colombo.
Plovitbeni red
vrijedi od 1. aprila do 30. junija 1911.
Pruga: Rijeka-Punat.

Svaki dan	Odl. i Dol.	Postaje	Dol. i Odl.	Svaki dan
5.-	odl.	VPUNAT	dol.	4.50
5.15	dol.	Krk	odl.	4.35
5.25	odl.	Glavotok	dol.	3.40
6.15	dol.	Malinska	odl.	3.85
6.20	odl.	Omšalj	dol.	3.05
6.50	dol.	Rijeka	odl.	2.55
7.-	odl.	RIJEKA	dol.	2.-
7.45	dol.		odl.	12.55
7.50	odl.		dol.	
8.45	dol.		odl.	

Uvjelno pristajanje u Rijekama.

Pruga: Baška-Punat-Rijeka.

Svaki Utorak Cetvrt. Nedjelja	Odl. i Dol.	Postaje	Dol. i Odl.	Svaki dan
3.45	odl.	Baška	dol.	8.10
4.45	dol.	Punat	odl.	5.-
8.45	dol.	Rijeka	odl.	12.55

Uvjelno pristajanje u Staroj Baški.

Brza pruga: Rijeka-Opatija-Lovran-Rab i natrag.

Svaki Cetvrt.	Odl. i Dol.	Postaje	Dol. i Odl.	Svaki Cetvrt.
7.35	odl.	Rijeka	dol.	7.20
8.10	dol.	Opatija	odl.	6.45
8.20	dol.	Lovran	dol.	6.30
8.35	dol.	Rab	odl.	6.10
8.40	dol.		odl.	2.30
12.30	dol.		odl.	

Pruga: Rijeka-Opatija-Rab-Nerezine.

Utorak	Petak	Odl. i Dol.	Postaje	Dol. i Odl.	Subota	Srijeda
7.35	7.35	odl.	RIJEKA	dol.	5.-	5.-
8.10	8.10	dol.	Opatija	odl.	4.25	4.25
8.20	8.20	odl.	Beli	dol.	4.15	4.15
9.40	9.40	dol.	Merag	odl.	2.55	2.55
9.50	9.50	odl.	Krk	dol.	2.45	2.45
10.40	10.40	dol.		odl.	1.65	1.65
10.50	10.50	odl.		dol.	1.45	1.45
11.20	11.20	dol.		odl.	1.05	1.05
11.30	11.30	odl.		dol.	12.55	12.55
1.-	1.-	dol.	Balkanova	odl.	11.35	11.35
1.20	1.20	odl.	Rab	dol.	11.15	11.15
2.20	2.20	dol.	Lun	odl.	9.25	9.25
3.40	3.40	odl.	Veli Lošinj	dol.	9.15	9.15
4.05	4.05	dol.	Mali Lošinj	odl.	8.50	8.50
4.70	4.70	odl.		dol.	8.40	8.40
5.20	5.20	dol.		odl.	7.15	7.15
5.30	5.30	odl.		dol.	7.75	7.75
5.40	5.40	dol.		odl.	6.55	6.55
5.50	5.50	odl.		dol.	6.45	6.45
6.40	6.40	dol.	NEREZINE	odl.	6.-	6.-

*) Luka Sv. Martina.

Uvjelno pristajanje u Puntu i Lovranu.

Ravnateljstvo el pridržaje pravo — prema okolnostima — promjena plovitbenog reda.

Sjetite se družbe sv. Cirila i Metoda.

Napredak Istarskih Hrvata i Slovenaca od g. 1871. do danas na polit., kult. i gospod. polju.

(Govorio zastupnik naroda prof. Vjek. Spinčić kod proslave 40 godišnjice prvoga hrvatskoga sabora u Istri dne 25. svibnja 1911. na Brežuljku sv. Mihovila ispod Kastva.)

Narode!

U prvih šestdeset godina prošloga stoljeća, kap. da bijaše, zamro, tvrdo, usupo, celokupni naš hrvatski i slovenski narod u Istri.

U njekim krajevima, baš ovim našim, u Kastvu i Lovranu te u Pazinu i Dolini, dao je nešto glasa od sebe, usljed prevrata 1848. i 1849., al pak opet zamuknuo, stalno i usljed pritiska apsolutističke vlade.

U šestdesetim godinama nalazimo tu i samo pojedinaca, koji osjećaju plemenito narodno, koje boli što naš narod spava, koji bi mu rado pomogli do novoga života, koji o tom i snuju i za to rade.

Toja na prvom mjestu blagopokojni biskup Juraj Dobrila, kojega stogodišnjica narodjenja bit će buduć. godine.

On, te biskup Vitezić, kanonik Feretić i župnik Jurinac, prvi su zagovornici prava našega naroda u saboru Istre već godine 1861. i 1863. Osim njih nalazimo u saboru od naših do godine 1870. malo vremena posjednika iz gornjega, Podgradskoga kotara, Samsu, a malo vremena Frana Ravnika, bivšega učitelja glavne škole u Kastvu a onda učitelja hrvatskoga jezika na gimnaziji u Kopru. Do godine 1870 su samo tri izabrana naša zastupnika. Od godine 1870—1877. četiri, i to kanonik Feretić, župnik Grubiša, občinski načelnik u Kastvu Anton Rubeša, i posjednik u Spinčićima Franjo Marotti, koja posljednja dvojica su zauzimala častna mjesta na saboru koj danas slavimo. Od god. 1877. do 1883. imamo i opet četiri naša izabrana zastupnika, i to četiri župnika, Antona Spinčića, Andriju Strka, Petra Dorčića i Karla Fabrisa, kojim je naknadno nadošao g. 1882. još jedan naš zastupnik. Od godine 1883. kojom počima žestoka pače i žestoka borba u saboru Istre, do 1889. bilo je pet naših izabranih zastupnika, k kojim je 1888. nadošao i šesti. Od godine 1889. do 1896. i uvijek dalje, do novoga izbornoga reda godine 1908., bilo jih je 9, izmed 30 svih. Po novom izbornom redu došlo je naših 18 od svih 44.

Prvi kotari koji su naše zastupnike izabirali bili su Volosko-Podgradski, Kopar-

sko Buzetski i Lošinjsko-Krčki. A i u tim kotarima biralo se je u prvo doba uz do-maće takodjer i kojekakve Burgere, Klin-konstrome, Clesime, Pine, Lione — ljude vladine, koji su nastojali da se na našim ramenima dignu, "putem kojih je nasto-jula e. kr. vlada da dovuče u svoj tor sa-mostalne Talijane, dakako popuštajući njim, uvijek na naš račun.

Tek od godine 1870. izabirao je kotar Volosko-Podgradski, ladanjske občine, obnaša domaća zastupnika, a od god. 1883. takodjer gradsko narodno.

Koparski kotar slao je sve do godine 1881. samo po jednoga domaćega, a od tuda obna.

Lošinjsko-Krčki slao je u sabor do god. 1883. samo po jednoga domaćega, pak je u tom obziru posve pošlo, najviše spletkami vladinih ljudi do g. 1888. Od onda bira po dva domaća narodna.

Od god. 1889. pošiljao je i Pazinski kotar, ladanjske občine, svoja dva narodna zastupnika.

U ladanjskim občinama Porečkoga i Puljskog kotara bilo je takodjer žestokih borba, al se do novoga izbornog reda nije došlo do toga, da bi naši bili izabrani zastupnici.

Prvih doba saborovanja nije se ništa htjelo znati o jezikovnom pravu Hrvata i Slovenaca. Kasnije uzimalo se kao šalu, kad su naši kadkad koju progovorili hrvatski. Od god. 1883. napried poduzelo se je sve moguće grožnje, sva moguća nasilja i divljačtva, proti porabi našega jezika u saboru, al uzalud, naši ga zastupnici rabe. Doista ni danas nije se doseglo onoga što su zahtjevali već u prvom saboru, predstavnici našega naroda, najmeto da bi se saborska izvješća objelodanjivalo takodjer hrvatski; al dosegli smo to da se preko toga pitanja već neda preći na dnevni red, pače da je nemoguće svaki saborski rad dok se nerieši jezikovno pitanje.

One godine, kad se je obdržavao sabor, najme 1871., nismo mi imali u carevinskom vieću u Beču ni jednoga našega zastupnika. Zastupnike u Beč birali su do godine 1873. sabori, naš je sabor izabirao samo Talijane. Jedino 1861. bio je iz-

abrao takodjer našega Jurja Dobrila. Od kad se je stvorilo zakon, po kojem narod bira zastupnike izravno i za Beč, otdad imamo mi i svoje zastupnike u Beču. Prvi bio je Dr. Dinko Vitezić. Od godine 1891. bio je njeko doba jedan njeko dva. A od 1907., od uvedenja sveobćega izbornoga prava imademo tri, isto koliko i Talijani.

Dakle 1871. Talijani sve, mi nikoga; 1911. mi jednako s Talijani. Da se je doseglo te brojeve koli u po-krajinskom saboru koli u carevinskom vieću, koji još ne odgovaraju ni iz daleka pravdnosti, ima se pripisati narodnomu, političkomu, pa i čovječjem osvješto-nju našega naroda.

Zastupnici su posljedica narodnoga pro-budjenja; a istodobno su oni pomagali narodnoga probudjenja, i to svojim radom u saboru i izvan njega, u občinama. Svjetne občine izabirale su narodne zastup-nike; a narodni zastupnici pomogli su osvješćivati i postavljati na noge naše ob-čine.

U občinama, u občinskim zastupstvom i občinskim glavarstvima, imali su Talijani svoja glavna uporišta. Trebalo je borba, žestokih borba, upravo titanskih borba, da se predobu, odnosno uzdrže, razne naše občine. Bijaše borba takodjer u občinama koje su napučene sa stariim hrvatskim ili slovenskim pučanstvom, borba dakako iz-vana, najviše od oblasti, unesenih: u Vrbniku (oko 1880.), Baski (1885.), Dubas-nici; u Kastvu (1880. i 1895.), na Volo-skom-Opatiji (1890.) Lovranu, Veprincu (1895. i kasnije) Mošćenicama; u Dolini (1896.), Dekanima (1869. i kasnije), Pom-janu, Buzetu (1884. 1885. 1886. 1887.), Roču, Zminju (1884.), Tinjanu (1884.), Pa-zinu (1886. pak 1889.); pa Motovunu, Višnjaju, Svet- Vičentu, Kanfanaru. Bar-banu, Lošnju i Cresu.

Izabiralo se je dane i noći; u Buzetu n. pr. sedam dana i sedam noći uzastop-ce. Nasim ljudem se je grozilo, njih obje-djivalo, sramotilo, napadalo, zatvaralo, streljalo u kuće; njeke čak i umorilo a da se ubojicam nije ništa dogodilo.

Naši morali su se svuda boriti na dvie strane: proti talijanskoj kamorri i proti e. k. vladji, koje i koliko opriečne, uvijek su se našle, kad se je htjelo proti nam ići.

Uspjeh izbora ne bijaše svuda ni svagda povoljan. Negdje se u obće nije pobjedilo; drugdje se je pobjedilo al se nije moglo uzdržati, radi pomanjkanja izobrazenih ljudi; drugdje opet nije još ni danas iz-vojevana borba.

Al i dobilo se jih je. Ima jih 21, kojim je uredovni jezik hrvatski, kakav bijaše uveden najprije u občini Kastav koncem godine 1868., a u drugim občinama mnogo kasnije. *Koja razlika izmed onda, prije 40, 30, 20 godina, i danas.* Onda je kod e. kr. oblasti znao samo kakav sluga hrvatski ili slovenski; onda su pisale nesamo e. k. oblasti nego i naše občine talijanski ili njemački; onda se je našim pojedincem grozilo, naše načelnike globilo ako nijesu htjeli primiti talijanskog ili njemačkog spisa. Danas možeš svuda govoriti hrvatski, svuda zahtjevati hrvatski spis. Ima doista i da nas nepodobština, kao što je ona da činovnik postavljen za naš narod nezna našega jezika, ili da se kod porota rabi tu-mača, al će uz našu odlučnost i to pre-stati. Ima žalibože još našega naroda po Istri i Kvarnerskim otocima koj voji tuđemu nego svom; al se može reći, da onda bi-jusmo obćenito „ščavi“, robovi, sužnji, kako su nas Talijani i zvali, a danas smo slobodni državljani. Onda su nam se Talijani rugali, danas se nas boje. Onda se naši nisu ni sami zvali svojim sladkim imenom hrvatskimi, danas se ponose slavnim ime-nom Hrvata, a tim imenom nazivlju nas i drugi.

K narodnoj svijesti pripomogle su ja-kodjer čitaonice, osnovane u Kastvu (1863.) Jelsanama (1867.), Puli (1869.), Boljuncu (1870.), Vrbniku (1871.), Dolini i Kopru (1870.); pak druguda druge, i čitaonice, i pjevačka, i tamburaška i So-kolska, i međusobno pripomoćna društva (kao što je Udruga sv. Mihovila). U Ka-stavskoj čitaonici porodile su se razne dobre misli, medju ostalimi i misao o sa-boru, kojega 40 godišnjicu danas slavimo, a o kojem nas je obširno izvjestio naš velevredni gospodin načelnik Kazimir Je-lusić. Ja ističem samo kako su Talijani i Talijanaši proti njemu bućili, kako su nas i onom zgodom klevetali, i kako jih je e. kr. vlada slušala. Nije doista sabora zabra-

nila, al mu je osakatala program. Iztičem također, da je onaj tabor povoljno djelovao na narodnu i političku svijest u Kastavskoj občini a ponekle i cijelom Voloskom kotaru; kao što je djelovao tabor u Brezovici na svijest naroda u Podgradskom kotaru, onaj u Kubeđu (1870.) i onaj u Dolini (1878.) na svijest pučanstva u Koparskom kotaru, onaj u Lindaru (1884.) na svijest puča u Pazihskom kotaru; kao što su djelovali drugi sastanci obdržavani širom i duž Istre, u svim kotarima, u razno doba.

Uporedo sa narodnom i političkom svjetloju išla je i težnja za **naobrazbom, za školami**, i to školami sa materinskim naukovnim jezikom.

Na taboru kod sv. *Mihovila* 1871. rekao je govornik, prezastlužni ravnatelj škole i duša tadonjem nar. pokretu u Kastvu Ernesto Jelusić, da su škole, skoro isključivo u **talijanskim rukama**. Na taboru u Kubeđu bio je jedan od zahtjeva, da se ustroji bar jedna škola u kotaru **Koparskom**. Već iz toga dvojega vidi se, da naših škola, bar glavnih nebijase, ili u koliko su bile, da bijahu talijanske, u talijanskim rukama.

Iz prvih 20 godina ustavne dobe nejmam takovih podataka da bi se moglo točno reći koliko bijaše pučkih škola kojega jezika, pa nit iz godine 1871. Dobio sam stalnih podataka u tom obziru iz školske godine 1880/81., dakle 10 godina iza tabora; kad se jih već bijaše ustanovilo baš usljed zahtjeva naših na raznim taborim i usljed napora zemaljskoga školskoga nadzornika viteza Klodića.

A bilo jih je tada već 83 hrvatskih i slovenskih, među kojima pak 34 pomoćne.

Danas jih ima 147 sa 242 učitelja i učiteljica. Pribrojimo li k tomu Družbine 34, škole sa 61 učiteljem i učiteljicom, to imamo okolo 180 škola sa blizu 300 učitelja i učiteljica.

Godine 1871. nismo ni sanjali o **hrvatskoj srednjoj školi u Istri**, danas ju imamo već preko 10 godina.

Tada nismo ni sanjali o **hrvatskoj učiteljskoj školi** — danas ju već pet godina imamo. Već drugu godinu imademo jednu **privatnu hrvatsku realnu gimnaziju**.

Već tri godine iza obdržavanja tabora 1874. zasnovana je u čitaonici Kastavskoj **Bratovština hrvatskih ljudi u Istri** u svrhu da podupire siromašne djake srednjih visokih škola. Nemože davati velikih podpora, al jih daje, već evo 37 godina, i razdala je u to doba veliku, svotu, mnogo tisuća.

Obstoji također **„Djačko podporno društvo“** za one djake, koji polaze gimnaziju u Pazinu, i koje je već također velikih svota među djake siromašnih roditelja razdijelilo te pripomoglo njihovomu uzgoju.

Obstoji i **„Delavska škola“** u **Kastvu** i **podružnica u Zametu**. Prva djeluje već mnogo godina, te se je u njoj izučilo već mnogo mladih ljudi za razne zanate, koji su pak bar ponekle izisnuli tuđe poduzetnike i graditelje, i na mnogo tuđe predradnike, vodje radnika. Podružnica u Zametu moć će mnogo koristiti našim, budu li se znali njom okoristiti.

U raznim školam uzgojilo nam se je ljudi, ako i ne dovoljno, za sve grane javnoga života: svećenika, učitelja, profesora, činovnika, sudaca, odvjetnika, liječnika, trgovaca, obrtnika.

Spominjuć taj napredak i gledajuć preko Učke, moram bolnim srcem spomenuti, da se je u jednom obziru nazadovalo. U mnogim crkvam Istre, u kojim se je prije 100 godina ciela služba Božja obavljala slavenskim jezikom; u kojim se je prije 40 godina krsilo, vjenčalo, sveto ulje davalo, mrtve pokapalo i dielove sv. mise pjevalo slavenskim jezikom, danas se ne smije u njima nit **„Zdrava Marija“** moliti.

Osim za škole i djake pobrinulo se je također za **gospodarske potrebe** našega naroda i u tom obziru baš stvorilo sve što postoji. Ustrojilo se **posujilnica i štedionica** u svrhu da se izbavi našega zaduzenoga naroda iz pandža tuđinca, lihvara,

da mu se pomogne kad je u stisci, da se ga gospodarski digne.

Prva takva **posujilnica** ustanovljena bi godine 1884. u Kopru, te djeluje blagotvorno naročito među Slaveni koparskoga kotara već evo 27 godina.

Zamaštija je **„Istarska posujilnica“** u **Puli sa podružnicom u Pasinu**, ustrojena godine 1891., pod koje utjecajem se je ustrojilo više drugih manjih.

Mimo nje ustrojilo se je trudom blagopokojnoga Slavoya Jenko **Podgradska posujilnica** 1894., **Voloska** 1897., **Busetsko društvo** za štednju i zajmove 1898. i slično **Oprijateljsko društvo** 1899.

Na **kvarnerskim otocim** ustrojilo se je **rasnih novčanih i gospodarskih društava** za posljednjih 10—15 godina, kojih njeka jako uspješno djeluju ne samo u gospodarskom nego i u narodnom obziru.

U **Bermu** i u **Hrušici** obстоje već od više godina **„Mljetkarne“** koje nose tamošnjim stanovnikom liepih prihoda.

A u raznim kotarim obstoje naše **kotarske gospodarske zadruge**, koje sve imadu jako mnogo članova, i jako mnogo upliva na gospodarski napredak naših poljodjelaca i posjednika.

Koliko se je učinilo za dohavu **pitne vode** u ovo 40 godina, to se lahko sudi iz okolnosti, da se je onda još moralo po vodiu u Drazicu u Opatiji, na Rieku i drugamo, a da danas imadu i manja sela svoje šterne, osim privatnih, kojih se je bar po našoj Kastavštini mnogo sagradilo.

Sagradilo se je po cijeloj Istri i **puteca i cesta** a tako i **željeznica**, što je sve pospješilo napredak našega naroda.

Radilo se je i radi najviše za naše seljake, s kojih se je marom naših ljudi već prije više godina odstranilo razteret, u istinu najveći teret, mörü, što jih je tlačilo.

Inicijativom naših istarskih ljudi ustrojilo se je **ugarsko-hrvatsko parobrodarsko društvo**, a sami naši Istarski ljudi ustrojili su **austro-hrvatsko parobrodarsko društvo**.

U svem življenju našega naroda u Istri

igra veliku ulogu list **„Naša Slova“**, po taknula već ponovno spomenutim biskopom Jurjem Dobrilom, a podržavana prvo doba M. Bastijanom, Karabaćem i Ujčićem, koja izlazi evo već 41 godinu. Ona je naslikala potrebe naroda i nastojala mu pomoći, pa ga bodrila, poučavala, uzgajala politično i gospodarski, vodila u njegovim prerezličitim borbama, i sav svoj rad **udešila prema ljubavi i slogi celokupnoga nam naroda**.

Narode!

Ja sam evo podao neki oris. Ujreku okostnicu onoga, što se je zbivalo u Istri posljednjih 40 godina, koju kad bi se ju htjelo izpuniti trebalo bi mnogo ura, a i dana.

Uzmemo li sve u jedno, možemo reći, da prije 40 godina nismo imali skoro ništa; da je ono što imademo skoro sve stvoreno u ovim četrdesetim godinama; da toga imademo prilično i na političko-narodnom i na kulturnom i na gospodarskom polju; — al moramo ujedno i dodati da nam toga još mnogo manjka. Dosizati ćemo i to ujedinenimi silami, geslom tabora ovdje prije 40 godina obdržavanoga, geslom **„Služimo se.“**

Budimo složni mi što nas ima Hrvata i Slovenaca u Istri; — naši protivnici, dvojaki, Talijani i Njemci, jedva čekaju hip, da se razdvojimo i svadjamo, da pak u mutnom love.

Nezaboravimo nikad na našu maticu, na banovinu. U koliko i što se je kod nas narodna radilo, radilo se je većinom usljed uzgoja tamo, u Karlovcu, u Zagrebu, u Senju, na Rieci, u obće u Hrvatskoj u užem smislu rieči.

Radimo složno sa našom braćom Hrvatim i Slovenci u drugim pokrajinama, prema svrsi koja je svakomu nas duboko uciepljena u srcu, prema ujedinenjoj i neodvisnoj našoj domovini Hrvatskoj, u kojoj tek će nam biti zajamčena naša vjera, naša narodnost, naš jezik, u obće naša svetlinje i naš obstanak.

